Dr.sc. Dina Dogan
Zagrebačka škola ekonomije i managementa, Hrvatska
Katedra za financije i računovodstvo
E-mail: dina.dogan@zsem.hr
Orcid: https://orcid.org/0000-0003-3890-0269

KAKO MLADI U HRVATSKOJ KONSTRUIRAJU FINANCIJSKU SIGURNOST: MEĐUGENERACIJSKA PERSPEKTIVA

UDK / UDC: 336.72:159.9.072]: 316.62
JEL klasifikacija / JEL classification: D14, D91, I31, Z13, C83
https://doi.org/10.17818/EMIP/2026/36
Prethodno priopćenje / Preliminary communication
Primljeno / Received: 5. ožujka 2026. / March 5, 2026
Prihvaćeno / Accepted: 17. srpnja 2026. / July 17, 2026

Sažetak

Subjektivna financijska sigurnost mladih sve se više promatra kao iskustveni i relacijski konstrukt koji se oblikuje u međugeneracijskom okviru, no istraživanja u postsocijalističkim kontekstima i dalje su rijetka. Ovaj rad istražuje kako mladi u Hrvatskoj konstruiraju subjektivnu financijsku sigurnost uspoređujući vlastite financijske izglede s iskustvima generacije svojih roditelja. Provedeno je kvalitativno istraživanje na uzorku od 25 studenata ekonomije i menadžmenta primjenom interpretativne fenomenološke analize dubinskih polustrukturiranih intervjua. Rezultati pokazuju da roditeljska generacija u narativima sudionika funkcionira kao normativno i vremensko mjerilo stabilnosti: mladi vlastitu financijsku poziciju procjenjuju ne samo anticipacijski nego i komparativno-temporalno, uspoređujući tempo dosezanja ključnih životnih prekretnica s tempom kojim su ih dosezali njihovi roditelji u istoj životnoj fazi. Percipirano sužavanje ekonomskih prilika, osobito u području zapošljavanja i stanovanja, potiče oprezne financijske strategije i emocionalnu nesigurnost. Rad identificira međugeneracijsku komparativnu temporalnost kao mehanizam koji nadopunjuje postojeće konceptualizacije financijske dobrobiti.

Ključne riječi: subjektivna financijska sigurnost, financijska socijalizacija, međugeneracijske ekonomske razlike, interpretativna fenomenološka analiza.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

1. UVOD

Postojeća literatura ukazuje na to da financijska sigurnost mladih nije određena isključivo razinom dohotka ili financijskim znanjem, već i obiteljskom financijskom socijalizacijom te procjenom društvenih i ekonomskih uvjeta u kojima se odvija tranzicija u odraslost (Shim, Barber, Card, Xiao & Serido, 2010; Gudmunson & Danes, 2011; Brüggen, Hogreve, Holmlund, Kabadayi & Löfgren, 2017). Roditelji se često ističu kao ključni izvor financijskih normi i očekivanja, jer kroz svakodnevne prakse, komunikaciju o novcu i vlastite odluke prenose ne samo obrasce ponašanja, već i šire interpretacije o tome što je „sigurno“, što je „rizično“ i koliko je stabilnost dostižna (Shim, Xiao, Barber & Lyons, 2009; Jorgensen & Savla, 2010; LeBaron & Kelley, 2021). U europskom kontekstu dodatno se naglašava da se sigurnost mladih sve više procjenjuje prema dostupnosti stabilnog zapošljavanja, mogućnosti stambenog osamostaljenja i očekivanoj održivosti životnog standarda, a ne samo prema trenutnim resursima (Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018; Netemeyer, Warmath, Fernandes & Lynch, 2018). U postsocijalističkim društvima, uključujući Hrvatsku, obiteljske biografije često sadrže tranzicijska iskustva, krize i promjene na tržištu rada, što može oblikovati opreznije financijske stavove i naglašenu potrebu za sigurnošću (Tomić-Koludrović & Petrić, 2007; Ilišin, Bouillet, Gvozdanović & Potočnik, 2013). Stoga se financijsko ponašanje mladih sve češće tumači kao rezultat međudjelovanja obiteljskog iskustva, subjektivne procjene prilika i strukturnih ograničenja na tržištu rada i stanovanja (Brüggen et al., 2017; Kalleberg, 2018; Lanz, Sorgente & Danes, 2020). Domaća istraživanja upućuju na relativno oprezan odnos mladih prema dugu i financijskom riziku, ali uglavnom ostaju na razini mjerenja znanja i samoprocijenjenog ponašanja, bez dubljeg ulaska u narative koji stoje iza tih obrazaca (Bejaković & Mrnjavac, 2016; Cupák, Fessler, Schneebaum & Silgoner, 2018).

Unatoč razvijenim teorijskim okvirima financijske socijalizacije i subjektivne financijske dobrobiti, u literaturi ostaju tri međusobno povezane praznine. Dosadašnja istraživanja uglavnom koriste kvantitativne instrumente i kompozitne indekse koji mjere razinu sigurnosti i njezine korelate, ali strukturno ne mogu obuhvatiti interpretativne mehanizme kojima mladi konstruiraju značenje sigurnosti u vlastitom svakodnevnom iskustvu. Recentni pregledi literature izričito pozivaju na kvalitativna istraživanja o tome što financijska dobrobit znači mlađim dobnim skupinama i kako se to značenje mijenja s dobi (Atkinson & Messy, 2012; Klapper & Lusardi, 2020; De Bruijn, Antonides & van Dijk, 2023). Također, međugeneracijska dimenzija u literaturi je teorijski prisutna kroz koncepte financijske socijalizacije, no empirijski je gotovo isključivo operacionalizirana kao prijenos znanja i stavova, a ne kao aktivni komparativni proces u kojem mladi procjenjuju vlastitu financijsku poziciju u odnosu na roditeljsku putanju u istoj životnoj fazi (Gudmunson & Danes, 2011; LeBaron & Kelley, 2021; Zupančič, Poredoš & Lep, 2023). Konačno, u hrvatskom kontekstu nedostaju istraživanja koja analiziraju kako specifični postsocijalistički obiteljski narativi, uključujući iskustva tranzicije i ekonomskih kriza devedesetih godina, oblikuju subjektivnu financijsku sliku mlade generacije, premda su slične praznine prepoznate i u

susjednim postsocijalističkim društvima (Tomić-Koludrović & Petrić, 2007; Ilišin & Spajić Vrkaš, 2017; Zupančič et al., 2023). U okviru domaće ekonomske znanosti taj je nedostatak vidljiv i u recentnim istraživanjima objavljenima u ovom časopisu. Anđelinović, Pavković i Šoštarić (2023) istražuju mirovinsku pismenost studenata Sveučilišta u Zagrebu i utvrđuju nisku razinu znanja o mirovinskom sustavu, pri čemu su studenti ekonomskih smjerova bolje informirani od ostalih. Pandža Bajs i Tomas (2023) analiziraju percipiranu zapošljivost i zadovoljstvo karijerom generacije Y u Hrvatskoj te pokazuju da socioekonomska obilježja značajno oblikuju karijernu percepciju mladih. Oba rada potvrđuju relevantnost teme financijskog i karijernog iskustva mladih u hrvatskom kontekstu, no oslanjaju se na kvantitativne instrumente koji mjere razinu znanja i stavova, ali ne ulaze u narativne i interpretativne mehanizme koji oblikuju subjektivni osjećaj financijske sigurnosti. Upravo zbog interpretativne prirode tih praznina, kvalitativni fenomenološki pristup metodološki je primjeren za ovo istraživanje: interpretativna fenomenološka analiza omogućuje uvid u to kako mladi konstruiraju značenje sigurnosti, a ne samo kolika je ta sigurnost i čime je određena.

Cilj ovog istraživanja je razumjeti kako mladi u Hrvatskoj doživljavaju i interpretiraju subjektivnu financijsku sigurnost u međugeneracijskom okviru, posebno u odnosu na financijska iskustva roditeljske generacije i procjenu promijenjenih strukturnih uvjeta tranzicije u odraslost. U radu je primijenjen kvalitativni fenomenološki pristup, a empirijsku osnovu čine dubinski polustrukturirani intervjui s 25 studenata ekonomije i managementa, prikupljeni u razdoblju od 24. studenoga do 19. prosinca 2025. godine, po završetku kolegija Obiteljske financije na Zagrebačkoj školi ekonomije i managementa u akademskoj godini 2025./2026. Podaci su analizirani interpretativnom fenomenološkom analizom (IPA) radi uvida u načine na koje sudionici konstruiraju značenja financijske sigurnosti, stabilnosti i nesigurnosti u međugeneracijskom odnosu. Time se nastoji pridonijeti boljem razumijevanju financijske sigurnosti mladih kao relacijskog i iskustvenog konstrukta koji nastaje u dodiru obiteljskih narativa, procjene prilika i očekivanja o budućnosti.

Istraživanje je vođeno sljedećim istraživačkim pitanjima:

IP 1: Kako mladi interpretiraju financijska iskustva i stabilnost roditeljske generacije?

IP 2: Kako procjenjuju vlastite financijske izglede u odnosu na roditelje u istoj životnoj fazi?

IP 3: Na koji način percepcija međugeneracijskih ekonomskih razlika oblikuje njihovu subjektivnu financijsku sigurnost?

IP 4: Kako se emocionalne i kognitivne dimenzije financijske nesigurnosti manifestiraju u njihovim narativima?

2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Financijska sigurnost mladih u recentnim istraživanjima sve se češće promatra kao subjektivno oblikovan i društveno utemeljen fenomen, a ne kao

jednostavan zbroj dohotka, imovine ili razine financijskog znanja (Brüggen et al., 2017; Netemeyer et al., 2018; Lusardi, Hasler & Yakoboski, 2021). U tom se okviru naglašava da mladi vlastitu sigurnost procjenjuju kroz doživljaj kontrole, stabilnosti i ostvarivosti ciljeva, ali i kroz usporedbe s referentnim skupinama, osobito s roditeljskom generacijom (Walker & Stephenson, 2013; Arnett, 2021; Serido, Sorgente, Lanz & Shim, 2023). Dosadašnja literatura nudi više uporišta za razumijevanje tih procesa, od financijske socijalizacije u obitelji, preko koncepta subjektivne financijske dobrobiti, do analiza strukturnih promjena na tržištu rada i stanovanja koje utječu na planiranje životnih putanja (Shim et al., 2010; Gudmunson & Danes, 2011; Kalleberg, 2018). Istraživanja su često segmentirana: dio radova fokusira se na obiteljski prijenos znanja i ponašanja, dio na mjerenje subjektivne dobrobiti, a dio na strukturne uvjete, pri čemu je rjeđe jasno objašnjeno kako se ti slojevi spajaju u iskustvo sigurnosti konkretne generacije mladih (Walker & Stephenson, 2013; Brüggen et al., 2017; LeBaron & Kelley, 2021). Posebno je važno istaknuti da se u velikom dijelu literature i dalje dominantno koriste kvantitativni instrumenti, što omogućuje usporedbe, ali slabije obuhvaća način na koji mladi opisuju i tumače vlastitu financijsku budućnost (Atkinson & Messy, 2012; Klapper & Lusardi, 2020; Lusardi et al., 2021). Polazeći od tih uvida, pregled literature u nastavku organiziran je oko tri međusobno povezane cjeline: (1) financijska socijalizacija i međugeneracijski prijenos financijskih stavova, (2) subjektivna financijska sigurnost i anticipacija budućnosti te (3) strukturne promjene i generacijske razlike, koje zajedno čine okvir za razumijevanje saznanja iz ovog istraživanja (Gudmunson & Danes, 2011; Kalleberg, 2018; Netemeyer et al., 2018).

2.1. Financijska socijalizacija i međugeneracijski prijenos financijskih stavova

Financijska socijalizacija u literaturi opisuje se kao proces kroz koji pojedinci postupno razvijaju znanja, stavove i obrasce ponašanja povezane s novcem, štednjom, dugom i donošenjem financijskih odluka. Taj proces započinje u obitelji, ali se kasnije oblikuje i kroz vršnjake, obrazovne institucije i širi društveni kontekst, pa se financijsko učenje ne može svesti na jedan izvor ili jednu fazu života (Shim et al., 2010; Gudmunson & Danes, 2011; Arber, Fenn & Meadows, 2014). Ipak, obitelj se dosljedno navodi kao primarni kontekst ranog financijskog učenja, jer su roditelji najčešće prvi koji postavljaju praktična pravila, implicitne norme i očekivanja o tome što znači biti „odgovoran“ s novcem (Jorgensen & Savla, 2010; Kim & Chatterjee, 2013; Webley & Nyhus, 2013). U tom okviru prenosi se i način na koji se govori o novcu, kako se procjenjuje rizik, što se smatra poželjnim dugom te koliko se stabilnost doživljava kao dostižna ili krhka. Empirijska istraživanja pokazuju da roditeljska komunikacija o novcu i modeliranje ponašanja mogu biti povezani s kasnijom financijskom samoučinkovitošću i obrascima financijskog ponašanja u ranoj odrasloj dobi (Shim et al., 2009; Shim et al., 2010). Takvi dokazi upućuju na to da socijalizacija obuhvaća i učenje „što raditi“ i učenje „kako misliti“ o financijama, što je posebno

relevantno pri istraživanju međugeneracijskih razlika u percepciji sigurnosti (Gudmunson & Danes, 2011).

U literaturi se ističe da roditeljski utjecaj djeluje kroz više kanala, od izravnog poučavanja i razgovora do neizravnog učenja promatranjem i uključivanja djece u svakodnevne financijske prakse. Longitudinalna istraživanja na studentskim i mladenačkim populacijama pokazuju da se obrasci usvojeni u obitelji mogu zadržati i nakon što mladi počnu donositi samostalne financijske odluke (Shim et al., 2009; Shim et al., 2010; Lanz et al., 2020). Pritom nije riječ samo o tehničkom znanju, već i o procjeni vlastite sposobnosti upravljanja financijama te o doživljaju kontrole nad budućnošću, što je povezano s konceptom financijske samoučinkovitosti (Brüggen et al., 2017; Netemeyer et al., 2018). Istraživanja dodatno pokazuju da percepcija roditeljske financijske kompetentnosti može biti povezana s većim financijskim samopouzdanjem i optimizmom mladih, što upućuje na važnost interpretativne dimenzije socijalizacije (Lanz et al., 2020; Pak, Fan & Chatterjee, 2024). Time financijska socijalizacija dobiva šire značenje: uključuje prijenos praksi i interpretacija o tome koliko su prilike stabilne, a rizici prihvatljivi. Takav je okvir posebno važan u društvima obilježenim ekonomskom nesigurnošću, gdje se obiteljska iskustva krize često ugrađuju u način na koji mladi planiraju i procjenjuju vlastitu budućnost (Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018).

Važno je naglasiti da mladi ne usvajaju financijske obrasce svojih roditelja pasivno. U razdoblju odraslosti u nastajanju, kada intenzivno razmišljaju o karijeri, osamostaljenju i dugoročnim životnim ciljevima, roditeljska iskustva često iznova procjenjuju i uspoređuju s aktualnim okolnostima (Serido, Shim & Tang, 2013; Arnett, 2021; Pak et al., 2024). U literaturi se navodi da financijska socijalizacija u toj fazi može uključivati refleksivno preispitivanje, odnosno selektivno prihvaćanje i odbacivanje roditeljskih strategija u svjetlu promijenjenih tržišnih uvjeta (Lanz et al., 2020; LeBaron & Kelley, 2021). Takav proces osobito dolazi do izražaja kada mladi procijene da su se „pravila igre“ promijenila, primjerice u području stabilnosti zapošljavanja ili pristupa stanovanju (Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018). Time međugeneracijska usporedba postaje važan dio izgradnje financijskog značenja, a ne samo okvir za opis razlika. Stoga je u nastavku pregleda literature potrebno povezati obiteljski prijenos financijskih stavova s konceptom subjektivne financijske sigurnosti i konkretnim strukturnim uvjetima u kojima mladi planiraju vlastitu financijsku budućnost (Brüggen et al., 2017; Netemeyer et al., 2018; Arnett, 2021).

2.2. Subjektivna financijska sigurnost i anticipacija budućnosti

Koncept subjektivne financijske sigurnosti objašnjava kako pojedinci procjenjuju vlastitu financijsku stabilnost u sadašnjosti i budućnosti, s naglaskom na osjećaj kontrole, predvidivosti i ostvarivosti osobnih ciljeva. U literaturi se ističe da subjektivna sigurnost nije izravna preslika objektivnih resursa, već uključuje procjenu otpornosti na financijske šokove, osjećaj sposobnosti upravljanja obvezama te vjerovanje u realnost budućih prilika (Brüggen et al., 2017; Xiao &

Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). Empirijska istraživanja pokazuju da je subjektivna financijska dobrobit povezana s razinom financijskog stresa, zadovoljstvom životom i financijskim ponašanjem, što upućuje na to da se sigurnost oblikuje i kroz psihološke procese procjene rizika i stabilnosti (Brüggen et al., 2017; Xiao & Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). Novija istraživanja dodatno naglašavaju višedimenzionalnost financijske dobrobiti te ulogu očekivanja i društvenog konteksta u oblikovanju subjektivnih procjena (Garg, Priyadarshi & Malik, 2024; Sundarasen, Rajagopalan & Ibrahim, 2025). U tom okviru subjektivna sigurnost može varirati i pri sličnim prihodima, jer je snažno povezana s osjećajem predvidivosti i procjenom buduće održivosti vlastite financijske putanje (Netemeyer et al., 2018; Garg et al., 2024).

U razdoblju odraslosti u nastajanju subjektivna financijska sigurnost često ima anticipacijski karakter, jer mladi financijsku stabilnost procjenjuju prema očekivanjima o budućem zapošljavanju, napredovanju i mogućnosti dugoročnog planiranja. Literatura o odraslosti u nastajanju ističe da je riječ o životnoj fazi u kojoj su putanje rada, stanovanja i obitelji još otvorene, pa se sigurnost gradi procjenom „što će biti moguće“ u srednjem roku, a ne samo prema trenutnom stanju (Serido et al., 2013; Arnett, 2021). Emocionalna komponenta, poput zabrinutosti, opreza i osjećaja neizvjesnosti, pritom postaje sastavni dio subjektivne sigurnosti, osobito kada se budućnost doživljava kao manje predvidiva ili kada je osjećaj kontrole oslabljen (Brüggen et al., 2017; Xiao & Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). Recentna literatura dodatno ukazuje da se kod mladih financijska dobrobit sve češće promatra u odnosu na životne pritiske i očekivanja u ranoj odrasloj dobi, uključujući i doživljaj *„quarter-life“* tranzicije (Sundarasen et al., 2025). Takve procjene sigurnosti često uključuju društvene usporedbe, a posebno se ističe važnost usporedbe s roditeljskom generacijom kao implicitnim standardom stabilnosti i „normalnog“ životnog ritma (Serido et al., 2013; Walker & Stephenson, 2013; Arnett, 2021).

Budući da subjektivne procjene sigurnosti uvelike oblikuje doživljaj dostupnosti prilika, u nastavku se razmatraju strukturne promjene tržišta rada i stanovanja te generacijske razlike koje čine ključni kontekst financijskih očekivanja mladih.

2.3. Strukturne promjene, generacijske razlike i emocionalna dimenzija sigurnosti

Strukturne promjene na tržištu rada tijekom posljednjih desetljeća značajno su izmijenile uvjete u kojima mladi planiraju financijsku budućnost i procjenjuju vlastitu sigurnost. U literaturi se ističe rast nesigurnih i fleksibilnih oblika rada, učestalost privremenih ugovora, fragmentiranost karijera te slabljenje predvidivih profesionalnih putanja, što posebno pogađa mlade koji tek ulaze na tržište rada (Blossfeld, Buchholz, Bukodi & Kurz, 2008; Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018). Takvi uvjeti otežavaju preuzimanje dugoročnih financijskih obveza i usporavaju akumulaciju imovine, jer prihod i zaposlenje

postaju manje stabilna osnova za planiranje. Promjene na tržištu rada djeluju i kao objektivno ograničenje i kao izvor neizvjesnosti, jer se sigurnost sve više veže uz procjenu trajnosti prilika, a ne uz trenutno stanje (Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018). Empirijska istraživanja pokazuju da je subjektivna financijska dobrobit povezana s percepcijom kontrole i predvidivosti, pa doživljaj nesigurnog rada može negativno djelovati i kada prihodi nisu izrazito niski (Brüggen et al., 2017; Xiao & Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). Generacijska usporedba dobiva na važnosti u takvom kontekstu, jer roditeljska putanja često predstavlja implicitni standard prema kojem se procjenjuje je li današnji put prema stabilnosti i dalje realan (Walker & Stephenson, 2013; Serido & Deenanath, 2016; Arnett, 2021).

Stambeni uvjeti dodatno pojačavaju generacijske razlike, osobito u društvima gdje je vlasništvo nad stanom snažan simbol stabilnosti i „odraslog" statusa. U europskom kontekstu ističu se rast cijena nekretnina, stroži kreditni uvjeti i sporiji rast plaća u odnosu na troškove stanovanja, što otežava ulazak u vlasništvo i produžuje razdoblje oslanjanja na obitelj (Walker & Stephenson, 2013; Eurofound, 2014, 2017; Corlett, 2017). U tom okviru stambeno osamostaljenje nije samo pitanje financijskog kapaciteta, već i procjene rizika i dugoročne održivosti obveza, osobito kada su radni uvjeti nestabilni (Xiao & Porto, 2017; Kalleberg, 2018). U literaturi o mladima u postsocijalističkim društvima dodatno se ističe da su obiteljski resursi često ključni mehanizam prilagodbe, pa se stambena sigurnost u većoj mjeri oslanja na međugeneracijsku potporu nego na tržišne kapacitete mladih (Tomić-Koludrović & Petrić, 2007; Ilišin et al., 2013; Ilišin & Spajić Vrkaš, 2017). Zbog toga se stanovanje u mnogim narativima mladih pojavljuje kao „test" ostvarivosti stabilnosti, odnosno kao mjesto gdje se strukturne promjene najjasnije prevode u subjektivni osjećaj sigurnosti ili nesigurnosti (Walker & Stephenson, 2013; Arnett, 2021).

Šire strukturne okolnosti oblikuju i emocionalnu dimenziju financijske sigurnosti, jer se dugoročno planiranje sve češće doživljava kao neizvjesno ili rizično. Literatura o financijskoj dobrobiti naglašava da se nesigurnost očituje kroz osjećaj gubitka kontrole i povećan financijski stres, pri čemu emocionalni doživljaj nije sekundaran, već sastavni dio konstrukta sigurnosti (Brüggen et al., 2017; Xiao & Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). U kontekstu odraslosti u nastajanju, taj emocionalni sloj može se povezati s percepcijom produžene tranzicije, odgodom ključnih životnih odluka i osjećajem da se stabilnost stalno odgađa u budućnost (Serido et al., 2013; Arnett, 2021). Stoga je analitički opravdano odvojeno razmatrati strukturne promjene, jer one pružaju kontekst u kojem se formiraju narativi o generacijskom zaostajanju, nesigurnosti i opreznim financijskim strategijama, što će se u ovom radu analizirati iz perspektive sudionika (Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018; Arnett, 2021).

2.4. Mladi, obitelj i financijska sigurnost u hrvatskom kontekstu

U hrvatskom kontekstu tranzicija mladih prema ekonomskoj samostalnosti uvelike je povezana s obiteljskim resursima i produljenim

razdobljem oslanjanja na roditeljsko kućanstvo. Istraživanja o položaju mladih u Hrvatskoj pokazuju da znatan udio mladih nastavlja živjeti s roditeljima i nakon završetka formalnog obrazovanja, pri čemu obitelj preuzima ulogu financijskog i stambenog amortizera u uvjetima nestabilnog tržišta rada (Tomić-Koludrović & Leburić, 2001; Ilišin et al., 2013; Ilišin & Spajić Vrkaš, 2017). Taj obrazac povezan je s kombinacijom relativno niskih početnih plaća, nesigurnih oblika zapošljavanja i otežanog pristupa stambenom osamostaljenju, što usporava prelazak u potpunu financijsku autonomiju (Ilišin et al., 2013; Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018). Posljedice su višestruke: financijska sigurnost mladih često se gradi kroz obiteljsku mrežu potpore, a obitelj istodobno postaje referentni okvir za procjenu vlastitih prilika. U takvom okruženju međugeneracijska usporedba nije samo opis razlika, već i način procjene realnosti životnih putanja, osobito u pogledu zapošljavanja i stanovanja (Tomić-Koludrović & Petrić, 2007; Ilišin & Spajić Vrkaš, 2017; Arnett, 2021).

U hrvatskom kontekstu istraživanja financijske pismenosti i financijskog ponašanja mladih ukazuju na relativno oprezan odnos prema dugu, investiranju i financijskom riziku te na sklonost sigurnijim oblicima štednje i upravljanja novcem (Bejaković & Mrnjavac, 2016; Cupák et al., 2018). Takvi obrasci tumače se u širem okviru iskustava ekonomskih kriza i nesigurnosti, ali i kroz obiteljski kontekst u kojem se formiraju procjene rizika i stabilnosti (Shim et al., 2009; Gudmunson & Danes, 2011; LeBaron & Kelley, 2021). U tom smislu relevantan je nalaz da su percepcije materijalne sigurnosti i subjektivne dobrobiti mladih povezane s obiteljskim resursima i doživljajem stabilnosti kućanstva (Vehovec, Rajh & Škreblin Kirbiš, 2015; Škreblin Kirbiš, Vehovec & Galić, 2017). Ta povezanost pokazuje da se sigurnost mladih u Hrvatskoj ne može razumjeti samo kao individualna odluka ili rezultat znanja, već kao kombinacija resursa, obiteljskih iskustava i procjene budućih prilika (Brüggen et al., 2017; Netemeyer et al., 2018; Garg et al., 2024). Ipak, postojeća domaća literatura češće ostaje na razini mjerenja znanja, stavova i samoprocjena, dok se rjeđe razrađuje kako mladi u vlastitim objašnjenjima povezuju obiteljske uvjete, osobne ciljeve i osjećaj sigurnosti (Bejaković & Mrnjavac, 2016; Cupák et al., 2018).

Sociološke analize mladih dodatno ističu da percepcija ograničenih prilika i nesigurne budućnosti utječe na životne strategije, uključujući odgodu stambenog osamostaljenja i opreznije planiranje profesionalnog puta (Tomić-Koludrović & Petrić, 2007; Walker & Stephenson, 2013; Ilišin & Spajić Vrkaš, 2017). Europski pregledi upućuju na to da se financijska sigurnost mladih ne može svesti na objektivne pokazatelje zaposlenosti ili dohotka, već uključuje i procjenu pravednosti i dostupnosti prilika (Garg et al., 2024; Sundarasen et al., 2025). U hrvatskom kontekstu interpretativna istraživanja koja detaljno prate kako mladi grade takve procjene kroz obiteljske priče i međugeneracijske usporedbe i dalje su rijetka, osobito u visokoobrazovanoj populaciji (Ilišin et al., 2013; Vehovec et al., 2015; Ilišin & Spajić Vrkaš, 2017; Škreblin Kirbiš et al., 2017). Stoga je analiza narativa studenata ekonomije i managementa relevantna jer omogućuje uvid u način na koji se teorijsko razumijevanje financija i osobno iskustvo obiteljskih

putanja spajaju u subjektivni osjećaj sigurnosti i očekivanja budućnosti (Netemeyer et al., 2018; Arnett, 2021; LeBaron & Kelley, 2021).

3. METODOLOGIJA

S obzirom na cilj rada, razumjeti kako mladi doživljavaju financijska iskustva roditeljske generacije i kako ih povezuju s vlastitim očekivanjima, odabran je kvalitativni fenomenološki pristup. Istraživanje je provedeno primjenom interpretativne fenomenološke analize (IPA), metodološkog okvira koji se koristi za analizu načina na koji pojedinci razumiju i tumače osobno značajna iskustva (Smith, 1996; Smith, Larkin & Flowers, 2021). U središtu IPA pristupa nalazi se analiza značenja, pri čemu se polazi od pretpostavke da sudionici vlastita iskustva oblikuju interpretacijom, a ne neutralnim opisom činjenica. Takav pristup pokazao se prikladnim u istraživanjima identiteta, životnih prijelaza i očekivanja budućnosti, jer omogućuje uvid u to kako se iskustva organiziraju u narativima te kako se u njima povezuju procjene, emocije i društveni kontekst (Finlay, 2009; Larkin & Thompson, 2011; Smith et al., 2021).

Fenomenologija polazi od razumijevanja iskustva kao nečega što se živi i osmišljava, a ne samo mjeri (Finlay, 2009; Van Manen, 2016). U tom smislu, financijska sigurnost ne može se svesti isključivo na dohodak, zapošljavanje ili imovinu, već uključuje subjektivni osjećaj stabilnosti, procjenu budućih mogućnosti i usporedbu s referentnim skupinama, osobito roditeljskom generacijom. Ta interpretativna i relacijska dimenzija financijske sigurnosti opravdava primjenu fenomenološkog okvira, jer se nastoji razumjeti kako sudionici sami oblikuju značenje sigurnosti i nesigurnosti u međugeneracijskom odnosu (Smith et al., 2021; Van Manen, 2023). IPA podrazumijeva tzv. dvostruku hermeneutiku, odnosno situaciju u kojoj sudionici interpretiraju vlastita iskustva, a istraživač nastoji razumjeti i analitički oblikovati njihovu interpretaciju (Smith et al., 2021). Odabir ovog pristupa usklađen je s ciljem rada jer se ne nastoji utvrditi razina financijske stabilnosti, već objasniti kako se financijska sigurnost konstruira kroz iskustva, usporedbe i očekivanja (Creswell & Poth, 2016; Van Manen, 2016; Smith et al., 2021).

Empirijski dio istraživanja proveden je u okviru kolegija Obiteljske financije na Zagrebačkoj školi ekonomije i managementa. Takav kontekst omogućio je sudionicima promišljanje vlastitih obiteljskih iskustava u području financija te njihovo artikuliranje u razgovoru, oslanjajući se na teme koje su im već bile poznate i relevantne. Intervjui su provedeni uz jasno naglašenu dobrovoljnost sudjelovanja i mogućnost odustajanja bez posljedica za akademsko vrednovanje, čime su osigurani etički uvjeti i prostor za otvoren razgovor. Prikupljeni podaci predstavljaju refleksivne i kontekstualno utemeljene narative, što je u skladu s osnovnim obilježjima IPA metodologije, koja naglašava dubinsko razumijevanje iskustva unutar konkretnog životnog okvira sudionika (Larkin & Thompson, 2011; Creswell & Poth, 2016; Smith et al., 2021).

3.1. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo 25 studenata prijediplomskog studija ekonomije i menadžmenta. Svi sudionici bili su hrvatski državljani koji su prethodno pohađali kolegij Obiteljske financije u akademskoj godini 2025./2026., tijekom zimskog semestra. Uzorak je bio prigodan, ali teorijski relevantan, jer studenti ekonomije i menadžmenta predstavljaju populaciju koja istodobno posjeduje osnovno konceptualno razumijevanje financijskih procesa i dijeli generacijske strukturne uvjete tranzicije u odraslost karakteristične za suvremeno hrvatsko društvo. Takva kombinacija omogućuje artikuliranije refleksije o financijskoj sigurnosti i međugeneracijskim razlikama nego u općoj populaciji mladih, uz zadržavanje zajedničkog životnog okvira koji olakšava usporedbu iskustava unutar uzorka.

Veličina uzorka (n = 25) nalazi se na gornjoj granici uzoraka koji se uobičajeno povezuju s idiografskim usmjerenjem interpretativne fenomenološke analize, pri čemu pojam idiografski označava usmjerenost na dubinsko razumijevanje pojedinačnih slučajeva, a ne na opće zakonitosti. U ovom istraživanju ta je veličina odabrana namjerno jer cilj nije bio postići široku populacijsku pokrivenost niti procjenjivati učestalost pojava u heterogenoj populaciji mladih, već očuvati idiografsku dubinu analize uz istodobno prepoznavanje ponavljajućih obrazaca u relativno homogenoj skupini studenata (Pietkiewicz & Smith, 2014; Smith et al., 2021). U analitičkom postupku uočena je varijacija u konceptualnoj gustoći narativa među sudionicima: manji broj intervjua sadržavao je sažetije i manje elaborirane iskaze, što je u IPA pristupu interpretirano kao idiografski relevantna razlika, a ne kao metodološki nedostatak. Sekvencijalna struktura analize, u kojoj je svaki slučaj analiziran zasebno prije prijelaza na sljedeći, služila je kao mehanizam kojim se izbjegavalo preuranjeno nametanje dominantnih obrazaca.

U uzorku je bilo 60,0 % žena (n = 15) i 40,0 % muškaraca (n = 10). Prosječna dob sudionika iznosila je 21,4 godine (SD = 1,2), što odgovara razdoblju rane odraslosti obilježenom tranzicijom prema ekonomskoj samostalnosti. Većina sudionika dolazi iz urbanih sredina i obitelji srednjeg do višeg socioekonomskog statusa, što je u skladu s profilom institucije, ali su u narativima prisutna i iskustva financijske nesigurnosti te percepcije ograničenih ekonomskih prilika. Iako je uzorak homogen s obzirom na obrazovni status, pokazao se heterogenim u načinu na koji sudionici opisuju roditeljska financijska iskustva, stabilnost kućanstva i vlastite izglede u budućnosti, što je omogućilo analizu različitih međugeneracijskih interpretacija unutar zajedničkog generacijskog okvira.

3.2. Postupak prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni individualnim dubinskim polustrukturiranim intervjuima u razdoblju od 24. studenoga do 19. prosinca 2025., na kraju zimskog semestra akademske godine 2025./2026. Takav raspored odabran je radi dodatnog

smanjenja potencijalnog utjecaja odnosa moći između nastavnice i studenata te osiguravanja stvarne dobrovoljnosti sudjelovanja, uz zadržavanje vremenskog odmaka u kojem su sudionici i dalje raspolagali relevantnim pojmovnim okvirom za promišljanje teme. Komunikacija o istraživanju organizirana je odvojeno od nastavnih aktivnosti i procesa vrednovanja. Sudionike je o istraživanju obavijestila osoba koja nije sudjelovala u ocjenjivanju na kolegiju, uz jasno naglašavanje da je sudjelovanje potpuno dobrovoljno, da odbijanje sudjelovanja nema nikakve akademske ni druge posljedice te da sudionici imaju pravo odustati u bilo kojem trenutku bez obrazloženja. Informirani pristanak prikupljen je zasebno, prije početka intervjua.

Radi dodatne zaštite od utjecaja nastavnog konteksta i smanjenja rizika od prepoznavanja, istraživački podaci nisu povezani s nastavnim evidencijama, a identiteti sudionika nisu korišteni u analitičkom postupku. Intervjue je vodila osoba koja nije sudjelovala u ocjenjivanju. Transkripti su od početka obrađivani pod šifriranim kodovima, a u izvještavanju rezultata korišteni su anonimizirani citati, uz uklanjanje osobnih i kontekstualnih detalja koji bi mogli upućivati na identitet sudionika. Intervjui su organizirani u terminima koji su odgovarali sudionicima kako bi se osigurali uvjeti za miran razgovor i dovoljno vremena za elaboraciju. Većina razgovora održana je u mirnom prostoru unutar institucije, bez prisutnosti drugih osoba, dok je manji dio proveden putem videokonferencijske platforme, ovisno o logističkim mogućnostima sudionika. Trajanje intervjua kretalo se između 25 i 40 minuta, pri čemu je duljina razgovora ovisila o razini elaboracije i spremnosti sudionika na refleksiju.

Intervjui su vođeni prema unaprijed pripremljenom polustrukturiranom vodiču koji je obuhvaćao nekoliko tematskih područja: financijska iskustva roditelja, način na koji su sudionici doživljavali obiteljsku financijsku stabilnost tijekom odrastanja, vlastita očekivanja u pogledu zapošljavanja i financijske samostalnosti te procjenu međugeneracijskih razlika u ekonomskim mogućnostima. Vodič je sadržavao otvorena pitanja formulirana tako da potaknu narativno izlaganje, a ne kratke faktografske odgovore. Tijekom razgovora postavljana su dodatna potpitanja radi razjašnjavanja i produbljivanja pojedinih iskaza, osobito kada su sudionici upućivali na emocionalne ili vrijednosne aspekte financijskih iskustava. Svi intervjui su audiozapisani uz prethodno pribavljeni informirani pristanak. Snimke su potom transkribirane, pri čemu su zadržane jezične osobitosti relevantne za interpretaciju značenja. Transkripti su anonimizirani uklanjanjem imena, mjesta i drugih identifikacijskih podataka te označeni šifriranim kodovima, čime je osigurana zaštita privatnosti i povjerljivost podataka. Audiozapisi i transkripti pohranjeni su odvojeno u zaštićenom digitalnom okruženju s ograničenim pristupom, a audiozapisi će biti trajno izbrisani nakon objave rada u časopisu.

3.3. Analiza podataka

Analiza podataka provedena je primjenom interpretativne fenomenološke analize (IPA), u skladu s preporukama za idiografsku i interpretativnu obradu

dubinskih intervjua (Smith, 2011; Smith et al., 2021). Uzorak od 25 intervjua odabran je radi očuvanja idiografske dubine analize; svaki intervju najprije je analiziran zasebno, a potom su teme uspoređene i grupirane na razini uzorka (Pietkiewicz & Smith, 2014; Smith et al., 2021). Analiza je provedena strogo sekvencijski, slučaj po slučaj, u skladu s preporukama IPA pristupa (Smith et al., 2021). Za svaki transkript najprije je provedeno ponovljeno čitanje, uz slušanje audiozapisa gdje je to bilo potrebno radi provjere značenja i intonacijskog naglaska, nakon čega su izrađene početne analitičke bilješke na deskriptivnoj, jezičnoj i konceptualnoj razini. Na temelju tih bilješki razvijene su teme koje su se pojavile iz podataka za svaki pojedini slučaj, a zatim su teme organizirane u klastere i nadređene tematske cjeline unutar istog intervjua, prije prijelaza na sljedeći slučaj.

Kako bi se očuvala idiografska logika analize, obrasci identificirani u ranije analiziranim intervjuima nisu unaprijed nametani kasnijim slučajevima. Svaki intervju analiziran je kao zasebna cjelina, a tek nakon završetka pojedinačnih analiza provedena je sustavna usporedba među slučajevima radi prepoznavanja konvergencija, divergencija i devijantnih primjera. Time je omogućeno istodobno očuvanje dubine pojedinih narativa i razvoj interpretativno utemeljenih obrazaca na razini uzorka (Larkin & Thompson, 2011; Pietkiewicz & Smith, 2014; Smith et al., 2021). Analiza je bila iterativna: istraživačica se višekratno vraćala izvornim transkriptima tijekom razvoja tematskih klastera i nadređenih tema kako bi provjerila utemeljenost interpretacija u podacima, precizirala granice između srodnih tema i očuvala kontekst pojedinih iskaza unutar cjeline narativa. Takav iterativni postupak korišten je i pri završnom oblikovanju tematske strukture rezultata, osobito radi provjere da dominantne teme ne potiskuju kontrastne ili manje zastupljene, ali analitički važne perspektive (Yardley, 2000; Smith et al., 2021). U praktičnom smislu, svaki transkript prošao je najmanje tri analitička čitanja (inicijalno upoznavanje s građom, razvoj tema i provjera ili rekonfiguracija tematskih veza), dok su sadržajno bogatiji intervjui analizirani u dodatnim iteracijama. Sekvencijalna struktura analize, u kojoj je svaki slučaj analiziran zasebno prije prijelaza na sljedeći, služila je i kao zaštita od analitičkog zamora, jer se analiza nije odvijala simultano, već u odvojenim analitičkim sesijama s povratkom na primarne podatke između slučajeva.

Analitički koraci slijedili su preporuke IPA pristupa: ponavljano čitanje transkripata uz početne analitičke bilješke na deskriptivnoj, jezičnoj i konceptualnoj razini, razvoj tema unutar pojedinih slučajeva, njihovo grupiranje u tematske klastere i nadređene kategorije te sustavna usporedba među sudionicima. Kodiranje je bilo pretežno induktivno, vođeno narativima sudionika, dok je interpretacija bila teorijski osjetljiva na koncepte financijske socijalizacije, subjektivne financijske sigurnosti i međugeneracijskih razlika, što je u skladu s IPA pristupom koji kombinira utemeljenost u podacima i interpretativno povezivanje s relevantnim teorijskim okvirom (Finlay, 2009; Smith et al., 2021). Radi povećanja vjerodostojnosti analize, interpretacije su provjeravane sustavnom usporedbom tema među sudionicima te traženjem kontrastnih i devijantnih primjera koji

proširuju ili dovode u pitanje dominantne obrasce (Yardley, 2000; Smith et al., 2021). U izvještavanju rezultata korišteni su anonimizirani citati koji ilustriraju tematske obrasce i omogućuju čitatelju uvid u povezanost interpretacija s izvornim podacima, što se u IPA literaturi smatra ključnim za transparentnost i evaluaciju analitičke uvjerljivosti (Larkin & Thompson, 2011; Smith et al., 2021).

4. REZULTATI

Analiza intervjua pokazala je da studenti financijsku sigurnost svoje generacije gotovo uvijek procjenjuju u odnosu na percipiranu stabilnost roditeljske generacije, pri čemu međugeneracijska usporedba nije usputna refleksija, već središnji interpretativni okvir za razumijevanje vlastitih financijskih izgleda. Sudionici su svoje narative spontano strukturirali oko pitanja jesu li današnje mogućnosti povoljnije, jednake ili nepovoljnije od onih koje su roditelji imali u istoj životnoj fazi, a prevladavala je procjena da su ekonomske prilike mladih danas suženije i neizvjesnije. Ta procjena najčešće se temeljila na povezivanju stabilnosti zapošljavanja, dostupnosti stanovanja i mogućnosti akumulacije imovine, uz naglašavanje da su te pretpostavke u vrijeme roditeljskog osamostaljenja bile predvidljivije i ostvarivije. U tom smislu, financijska sigurnost nije se svodila na razinu dohotka, već na osjećaj da se život može planirati i da postoji predvidiv ritam postizanja stabilnosti, odnosno na uvjerenje da se trudom može doći do sigurnog ishoda u razumnom roku. Ovi rezultati podudaraju se s istraživanjima koja upućuju na to da se subjektivna financijska sigurnost mladih oblikuje procjenom generacijskih prilika i očekivanih životnih putanja, a ne samo vlastitim resursima (Serido et al., 2013; Brüggen et al., 2017). S08 (21) je rekla: „Moji su roditelji u mojim godinama već imali stalan posao i riješeno stambeno pitanje, a ja imam osjećaj da je to danas puno dalje i nesigurnije nego što je bilo njima.“

Grafički prikaz u nastavku sažima interpretativnu logiku rezultata dobivenih analizom intervjua i služi kao pregledna mapa rezultata prije detaljne razrade pojedinih cjelina.

Slika 1. Konceptualni prikaz tematskog lanca rezultata: konstrukcija subjektivne financijske sigurnosti u međugeneracijskom okviru

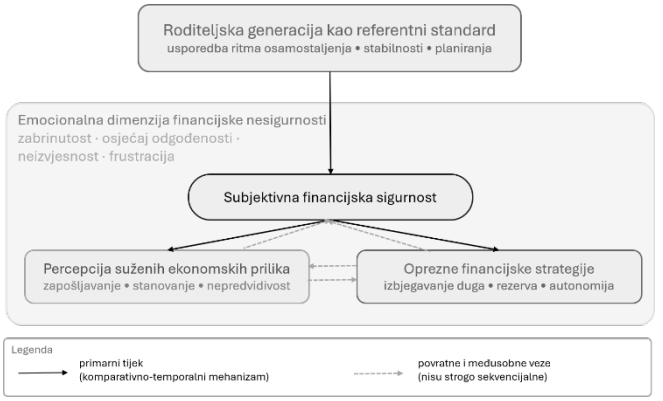

Napomena: odnosi nisu nužno prisutni u svakom slučaju niti strogo vremenski uređeni.

Izvor: izradila autorica.

Na slici 1 prikazana su četiri međusobno povezana tematska obrasca koja zajedno čine konstrukciju subjektivne financijske sigurnosti u međugeneracijskom okviru. Roditeljska generacija funkcionira kao ulazni referentni standard koji pokreće interpretativni proces, dok percepcija suženih ekonomskih prilika i oprezne financijske strategije predstavljaju intermedijarne procese u međusobnoj dvosmjernoj vezi. Emocionalna dimenzija financijske nesigurnosti nije posljednja karika u nizu, već prožimajući sloj koji obuhvaća i pojačava sve ostale tematske obrasce. Subjektivna financijska sigurnost kao konstrukt nastaje iz međudjelovanja svih četiriju elemenata, pri čemu povratne veze između intermedijarnih procesa i središnjeg konstrukta pokazuju da sudionici značenje sigurnosti grade postupno i kroz višekratno preispitivanje. Važno je naglasiti da prikazani odnosi nisu nužno prisutni u svakom pojedinačnom slučaju niti strogo vremenski uređeni, već predstavljaju interpretativni sažetak dominantnih obrazaca na razini uzorka, uz prisutnost kontrastnih perspektiva u manjem broju intervjua. Na toj osnovi oblikovane su četiri tematske cjeline koje se razrađuju u nastavku poglavlja.

4.1. Roditeljska generacija kao referentni standard financijske sigurnosti

Roditeljska generacija u narativima sudionika pojavljuje se kao implicitni standard financijske stabilnosti, iako sudionici priznaju da su i njihovi roditelji prolazili kroz krize i teškoće. Sudionici često opisuju roditeljski životni put kao jasnije strukturiran, s ranijim osamostaljenjem i predvidljivijim koracima prema stabilnosti, dok vlastiti put doživljavaju kao odgođen i manje siguran. U tim

opisima stabilnost se ne mjeri samo resursima, nego i doživljajem kontinuiteta, idejom da je „put bio jasan“ i da su se životne odluke mogle donositi s manje straha. S12 (22) rekla je: „Moji roditelji su u ranim tridesetima već imali stan i djecu, a ja ne vidim kako do toga doći tako brzo, čak i da radim sve kako treba.“ S03 (20) rekao je: „Njima je bilo normalno planirati, meni je planiranje luksuz jer se stalno nešto mijenja.“ Takvi iskazi upućuju na to da roditeljska generacija funkcionira kao vremensko i normativno mjerilo, pa se financijska sigurnost veže uz ritam postizanja stabilnosti, a ne samo uz njezin krajnji ishod.

Istodobno, sudionici često interpretiraju roditeljska iskustva kriza kao dokaz otpornosti i snalažljivosti, što dodatno učvršćuje percepciju njihove financijske kompetentnosti. U narativima se ponavlja motiv da su roditelji „prošli svašta“, ali su uspjeli stvoriti stabilnu osnovu, pa se ta otpornost pretvara u moralnu kategoriju rada i odgovornosti. Pričanje o roditeljima pritom sadrži element selektivne retrospektivne rekonstrukcije: sudionici roditeljska iskustva krize, ekonomske nestabilnosti i teškoća devedesetih dosljedno interpretiraju kao dokaz moralne otpornosti i sposobnosti snalaženja, a ne kao dokaz objektivno nepovoljnih uvjeta. Takav interpretativni obrat važan je jer sugerira da sudionici procjenjuju roditeljsku generaciju primarno kroz ishode, dakle kroz ono što su roditelji uspjeli postići, a ne kroz uvjete u kojima su to postigli. Taj mehanizam selektivne rekonstrukcije prošlosti može pojačavati osjećaj generacijskog diskontinuiteta čak i tamo gdje su objektivne razlike u uvjetima manje jednoznačne nego što ih sudionici prikazuju (Walker & Stephenson, 2013; Arnett, 2021). S16 (21) je rekla: „Kad mama priča kako su devedesetih imali prekide, a opet su gurali i štedjeli, imam osjećaj da su imali neku čvrstoću koju mi danas nemamo jer ni ne znaš na što se možeš osloniti.“ S06 (23) je rekao: „Oni su se znali stisnuti i izvući, kao da su imali cilj i put, a mi imamo samo brige i tu i tamo neku opciju.“ U takvom okviru roditeljska stabilnost postaje simbol ostvarive sigurnosti, što stvara polazište za usporedbu vlastite pozicije.

4.2. Percepcija suženih ekonomskih prilika vlastite generacije

Druga središnja tema odnosi se na doživljaj da su ekonomske prilike mladih danas suženije i neizvjesnije nego u razdoblju kada su njihovi roditelji ulazili u odraslu dob. Sudionici najčešće ističu nesigurnost zapošljavanja, niske početne plaće i otežan pristup stanovanju kao razloge zbog kojih stabilnost doživljavaju udaljenijom. Ti čimbenici ne opisuju se samo kao prepreke, već i kao znak promjene uvjeta, u kojima trud i obrazovanje više ne jamče isti ishod. S09 (21) rekla je: „Imam osjećaj da moram napraviti puno više nego moji roditelji da bih došla do iste razine sigurnosti, a opet nema garancije.“ S02 (22) rekao je: „Ne bojim se raditi, nego toga da ni uz rad nemaš sigurnost, kao da sve može puknuti preko noći.“ S14 (20) rekla je: „Stalno ti govore, uči, radi, budi odličan, ali onda vidiš da su ugovori za posao kratki i da se sve mijenja.“ U tim iskazima sigurnost se povezuje s doživljajem predvidivosti, a ne s trenutnim stanjem.

Sudionici posebno ističu promjene u strukturi zapošljavanja, koje opisuju kao fragmentirane i nestabilne, uz očekivanje čestih promjena posla i manje jasnih karijernih putanja. Takvo očekivanje ne doživljava se kao prolazna faza, već kao trajna značajka njihove generacije. S11 (23) je rekao: „Moji roditelji su imali karijeru u jednoj tvrtki, a ja očekujem da ću stalno mijenjati poslove i nikad neću imati taj osjećaj sigurnosti.“ S05 (21) je rekla: „Nije problem raditi, problem je što ne znaš hoćeš li za šest mjeseci imati isti ugovor i iste uvjete.“ S19 (22) je rekao: „Čak i kad nađeš nešto dobro, kao da je sve na probu, a ti moraš planirati život.“ Taj dio narativa pokazuje kako se nesigurnost rada prevodi u nesigurnost planiranja, što se potom odražava i na odluke o dugu i dugoročnim obvezama.

Stambena dimenzija ističe se kao posebno snažan simbol generacijskih razlika u sigurnosti. Sudionici gotovo jednoglasno procjenjuju da je danas pristup vlasništvu nad nekretninom teži, što povezuju s rastom cijena i nesigurnošću prihoda. S07 (21) je rekla: „Stan mi se čini kao nešto što je bilo normalno za njihove generacije, a za našu je skoro nedostižno.“ S15 (23) je rekao: „Kredit mi zvuči kao vezanje ruku, jer ako nemaš sigurnost posla, ne znam kako se usudiš ići u nešto što je obveza na trideset godina.“ S20 (20) je rekla: „Meni je osamostaljenje postalo projekt za tridesete, a ne za dvadesete, i to mi je teško prihvatiti jer znam da se time sve odgađa.“ Tako stanovanje postaje test ostvarivosti stabilnosti i mjesto gdje se osjećaj generacijskog diskontinuiteta najjasnije izražava. Ipak, u manjem broju narativa pojavljuje se i suprotan pogled, u kojem se sigurnost ne veže uz trajno zapošljavanje, već uz fleksibilnost i mogućnost izbora. S24 (22) je rekao: „Možda je njima bilo stabilnije, ali mi danas imamo više opcija, možeš raditi vani, online, promijeniti smjer, i to je isto neka vrsta sigurnosti.“ Takvi iskazi pokazuju varijaciju u razumijevanju sigurnosti: dio sudionika stabilnost gradi kroz prilagodljivost, a ne kroz očekivanje jedne stabilne putanje.

4.3. Oprezne financijske strategije kao odgovor na percipiranu nesigurnost

Treća tematska cjelina odnosi se na financijske strategije koje sudionici povezuju s percepcijom generacijske nesigurnosti. U većini intervjua oprez, izbjegavanje duga i potreba za financijskom autonomijom pojavljuju se kao logičan odgovor na doživljaj nepredvidivog ekonomskog okruženja. S04 (21) je rekao: „Ne želim kredite ni dugove jer imam osjećaj da nemam sigurnost kao moji roditelji da ću ih moći otplaćivati.“ S10 (20) je dodala: „Ako se zadužim, imam osjećaj da gubim slobodu, jer ne znam kakva će biti situacija za par godina.“ S21 (22) je rekao: „Radije štedim sporije, ali da znam da je to moje i da ne ovisim o banci.“ Oprez se pritom ne prikazuje kao odustajanje, već kao način upravljanja rizikom i zadržavanja kontrole.

Financijska autonomija u narativima često se prikazuje kao nužnost, a ne kao izbor. Sudionici ističu potrebu da se „sam osiguraš“, „da imaš rezervu“ i „da se pripremiš za promjene“. S13 (21) je rekla: „Imam osjećaj da se danas moraš sam osigurati jer nemaš onu sigurnost sustava koju su oni imali.“ S18 (23) je rekla:

„Meni je rezerva postala prioritet, bez toga se osjećam kao da sam stalno na rubu.“ S17 (20) je rekao: „Kad god mi dođe da uložim ili riskiram, prvo pomislim: što ako ostanem bez posla?“ Strategije opreza tako se isprepliću s emocionalnim doživljajem nesigurnosti, što će se dodatno vidjeti u posljednjoj tematskoj cjelini.

Istodobno se javlja distanciranje od roditeljskih strategija koje su se nekad smatrale normalnima, a danas se percipiraju kao rizične, primjerice dugoročni stambeni krediti. S22 (22) je rekao: „Oni su se usudili uzeti kredit jer su imali sigurnost posla; ja to ne bih mogao.“ S01 (21) je rekao: „Ne mislim da su oni pogriješili, nego su imali drukčije uvjete; danas je isti potez puno rizičniji.“ S23 (20) je rekla: „Kod njih je kredit bio korak prema sigurnosti, kod mene je kredit osjećaj nesigurnosti.“ Iz toga je vidljivo da se prijenos strategija ne odvija putem imitacije, već kroz selektivno preispitivanje i prilagodbu. Rjeđe se javlja i strategija koja ide u suprotnom smjeru. S25 (23) je rekla: „Ako čekaš idealnu sigurnost, nikad nećeš ništa napraviti; mislim da se moraš nekad usuditi.“ Ovakvi iskazi pokazuju da dio sudionika sigurnost nastoji izgraditi aktivnim preuzimanjem kontroliranog rizika, iako dominantan obrazac ostaje oprez i izbjegavanje dugoročnih obveza.

4.4. Emocionalna dimenzija financijske nesigurnosti

Uz kognitivne procjene prilika i opis strategija, u narativima sudionika jasno se ističe emocionalna dimenzija financijske nesigurnosti. Sudionici opisuju osjećaje neizvjesnosti i zabrinutosti kao trajnu pozadinu promišljanja budućnosti, osobito kada govore o stanovanju i stabilnosti zaposlenja. S06 (23) rekla je: „Imam osjećaj stalne nesigurnosti, kao da nikad ne možeš biti siguran da ćeš imati stabilnost koju su oni imali.“ S02 (22) rekao je: „Nije da sam u problemu danas, nego mi je problem što ne znam kako će izgledati za pet godina.“ S14 (20) rekla je: „Svi pričaju o planovima, a ja imam osjećaj da su planovi nešto što se stalno ruši.“ U tim opisima sigurnost se javlja kao emocionalni doživljaj predvidivosti, a ne samo kao racionalna procjena resursa.

Emocionalna nesigurnost posebno se pojačava u kontekstu dugoročnih odluka, osamostaljenja, stambenog zaduživanja i osnivanja obitelji. Sudionici izražavaju sumnju da će stabilnost biti dostižna u vremenu koje doživljavaju kao „normalno“, što stvara osjećaj odgođenosti. S11 (23) je rekao: „Teško mi je zamisliti da ću u tridesetima imati sigurnost koju su moji roditelji imali u toj dobi.“ S20 (20) je rekla: „Kad pomislim na obitelj, prvo pomislim na troškove i strah, i onda mi sve stane.“ S19 (22) je rekao: „Imam osjećaj da moraš birati između života i sigurnosti, kao da ne možeš imati oboje.“ Takvi iskazi pokazuju kako se procjena prilika i emocionalni doživljaj budućnosti u narativima stapaju.

Zanimljivo je da se emocionalna nesigurnost često javlja paralelno s racionalnim financijskim oprezom. Sudionici opisuju kako ih osjećaj rizika potiče na štednju, izbjegavanje duga i oprezno planiranje, ali istodobno stvara doživljaj ograničenih mogućnosti. S18 (23) je rekla: „Zbog nesigurnosti stalno razmišljam da moram imati rezervu i ne mogu si dopustiti rizik kao što su oni mogli.“ S21 (22)

je rekao: „Štedim, ali me to ne smiruje skroz, jer je problem što se budućnost čini nestabilnom.“ U manjem broju narativa emocionalna dimenzija poprima i oblik frustracije ili osjećaja generacijske nepravde. S03 (20) je izjavio: „Imam osjećaj da je njihovoj generaciji bilo lakše doći do sigurnosti nego našoj.“ Emocionalna dimenzija tako djeluje kao integrativni sloj koji povezuje standard roditeljske stabilnosti, procjenu suženih prilika i strategije opreza, čime se zatvara logika tematskog lanca rezultata.

5. RASPRAVA

Rezultati ovog istraživanja upućuju na to da se subjektivna financijska sigurnost mladih u hrvatskom kontekstu primarno oblikuje međugeneracijskom usporedbom s roditeljskom generacijom, a tek posredno procjenom vlastitih prihoda ili razine znanja. U narativima sudionika roditelji se pojavljuju kao standard stabilnosti i simbol predvidivog životnog slijeda, pri čemu se sigurnost često opisuje kao nešto što se „moglo planirati“. Takav obrazac može se razumjeti u okviru financijske socijalizacije, jer obitelj prenosi ne samo ponašanja i norme, nego i interpretacije o tome što je realno i ostvarivo u životnom tijeku (Shim et al., 2010; Gudmunson & Danes, 2011; LeBaron & Kelley, 2021). Rezultati ovog rada uklapaju se i u literaturu o subjektivnoj financijskoj dobrobiti koja naglašava doživljaj kontrole i predvidivosti kao ključne sastavnice sigurnosti (Brüggen et al., 2017; Xiao & Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). Važno je što sudionici roditeljsku stabilnost često opisuju retrospektivno, kroz ishode, što može pojačati doživljaj generacijskog diskontinuiteta i pretvoriti usporedbu u mjerilo vlastite budućnosti. U tom smislu međugeneracijska usporedba ovdje djeluje kao mehanizam izgradnje značenja, a ne samo kao opis razlike, što je teorijski relevantno za razumijevanje očekivanja mladih (Serido et al., 2013; Serido & Deenanath, 2016; Arnett, 2021).

Jedan od važnih doprinosa ovog istraživanja odnosi se na vremensku dimenziju sigurnosti, no važno je precizirati kako se ta dimenzija razlikuje od srodnih koncepata u postojećoj literaturi. Brüggen i sur. (2017) definiraju anticipacijsku dimenziju financijske dobrobiti kao procjenu budućih resursa i mogućnosti, dakle kao orijentaciju prema onome što će biti moguće. Arnett (2021) opisuje produženu tranziciju kao strukturnu karakteristiku odraslosti u nastajanju, u kojoj su odrasle uloge odgođene. Naši rezultati empirijski potvrđuju oba ta koncepta u postsocijalističkom kontekstu. Međutim, podaci otkrivaju i specifičniji mehanizam koji ni Brüggen i sur. (2017) ni Arnett (2021) ne tematiziraju eksplicitno. Sudionici sigurnost ne procjenjuju samo anticipacijski niti samo opisuju odgodu kao osobinu vlastite razvojne faze. Oni aktivno uspoređuju tempo vlastite tranzicije prema ključnim životnim markerima: stabilnom zapošljavanju, stambenom osamostaljenju i osnivanju obitelji; s tempom kojim su roditelji iste markere dosegli u istoj životnoj fazi, te iz te komparativne temporalnosti izvode osjećaj sigurnosti ili zaostajanja. Sigurnost se pokazuje kao relacijsko-vremenski konstrukt koji nastaje iz pitanja „jesam li tamo gdje bih trebao biti s obzirom na to

gdje su moji roditelji bili u mojim godinama“, a ne samo iz pitanja „hoću li uspjeti u budućnosti“. Taj mehanizam konceptualno je blizak teoriji društvenog sata (Neugarten, Moore & Lowe, 1965; Neugarten, 1979), prema kojoj pojedinci procjenjuju vlastiti životni tijek kalibrirajući ga prema internaliziranim vremenskim normama te doživljavaju negativne emocije kada su izvan očekivanog vremenskog slijeda u ključnim tranzicijama. Naš doprinos proširuje tu logiku: društveni sat u narativima sudionika nije apstraktna društvena norma, nego se konkretizira kroz roditeljsku životnu putanju kao međugeneracijsko vremensko mjerilo. Taj pomak, od apstraktnih normativnih rokova prema konkretnoj komparativnoj temporalnosti utjelovljenoj u obiteljskom iskustvu, nije eksplicitno tematiziran u konceptualizaciji Brüggena i sur. (2017) i Arnetta (2021).

Percepcija ograničenih ekonomskih prilika, osobito u području stabilnog zapošljavanja i dostupnosti stanovanja, u ovom istraživanju pojavljuje se kao sadržajna jezgra nesigurnosti. Sudionici opisuju fragmentiranost karijera, nesigurne ugovore i osjećaj da se stabilnost ne može „pretpostaviti“, što je u skladu s literaturom o prekarnosti rada i promijenjenim karijernim putanjama (Blossfeld et al., 2008; Walker & Stephenson, 2013; Kalleberg, 2018). Rezultati također potvrđuju da se subjektivna sigurnost snažno oslanja na anticipaciju budućih prilika, a ne samo na trenutno stanje, što je u skladu s višedimenzionalnim pristupima financijskoj dobrobiti (Brüggen et al., 2017; Netemeyer et al., 2018; Garg et al., 2024). Stambena dimenzija pritom dobiva posebno simboličko značenje, jer se u narativima pojavljuje kao „test“ ostvarivosti stabilnosti i kao ključna točka generacijskog diskontinuiteta. Važno je i da se u manjem broju narativa pojavljuje kontrastni pogled, gdje se sigurnost tumači kroz fleksibilnost i mogućnost izbora, a ne kroz trajno zapošljavanje, što upućuje na varijaciju u definiranju sigurnosti u suvremenim uvjetima. Ta varijacija ne poništava dominantan obrazac ograničenih prilika, ali pokazuje da dio sudionika stabilnost gradi kroz adaptivnost, što je relevantno za nijansiranije tumačenje rezultata istraživanja.

Rezultati o opreznim financijskim strategijama pokazuju da se procjena prilika prevodi u ponašanje. Izbjegavanje duga, naglašavanje rezerve i potreba za autonomijom u većini narativa nisu prikazani kao posljedica neznanja, već kao pokušaj zadržavanja kontrole u uvjetima koje sudionici doživljavaju kao nepredvidive. Takav obrazac podržava shvaćanje da se financijsko ponašanje ne može objasniti samo znanjem, nego i doživljajem rizika, kontrole i očekivane održivosti (Brüggen et al., 2017; Xiao & Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). Smještanjem tih nalaza u širi kontekst istraživanja financijskog iskustva mladih u hrvatskoj ekonomskoj znanosti, ovaj rad nadopunjuje kvantitativne uvide o financijskoj pismenosti i karijernoj percepciji studentske populacije objavljene u ovom časopisu (Anđelinović et al., 2023; Pandža Bajs & Tomas, 2023), pokazujući da stavovi i ponašanja koja ta istraživanja mjere imaju dublje interpretativne temelje u obiteljskim narativima, međugeneracijskim usporedbama i emocionalnom doživljaju dostupnih životnih putanja.

Emocionalna dimenzija nesigurnosti javlja se kao poveznica između procjene prilika i strategija ponašanja. Sudionici opisuju zabrinutost i neizvjesnost kao stalnu pozadinu, osobito kada govore o stanovanju, kreditima i dugoročnim odlukama, što je u skladu s literaturom koja financijsku dobrobit definira kao spoj kognitivnih i emocionalnih komponenti (Brüggen et al., 2017; Xiao & Porto, 2017; Netemeyer et al., 2018). U hrvatskom kontekstu dodatno je važna uloga obitelji, jer produžena ovisnost o roditeljskom kućanstvu istodobno pruža sigurnosnu mrežu i pojačava svijest o generacijskim razlikama u stabilnosti (Tomić-Koludrović & Leburić, 2001; Ilišin et al., 2013; Ilišin & Spajić Vrkaš, 2017). Rezultati istraživanja sugeriraju da obitelj u tom smislu djeluje i kao resurs i kao okvir usporedbe, pa podrška može ublažiti rizike, ali ne mora umanjiti doživljaj odgođene samostalnosti. To je važno za razumijevanje specifičnosti hrvatskog konteksta, gdje se tranzicija u odraslost često odvija uz snažnu obiteljsku uključenost.

Ograničenja ovog istraživanja potrebno je razmotriti na nekoliko razina. Obrazovni profil i dob sudionika ograničavaju prenosivost nalaza: svi sudionici su studenti prijediplomskog studija ekonomije i menadžmenta prosječne dobi 21,4 godine, što znači da njihove financijske procjene odražavaju očekivanja i interpretacije, a ne iskustvo stvarnih životnih odluka o zapošljavanju, stanovanju ili zaduživanju. Institucionalni kontekst, odnosno činjenica da su sudionici regrutirani iz kolegija tematski bliskog istraživačkom pitanju, nosi rizik socijalno poželjnih odgovora i interpretativne pristranosti jer je prethodna izloženost financijskim konceptima mogla oblikovati rječnik i strukturu narativa na način koji nije reprezentativan za širu populaciju mladih. Socioekonomski profil uzorka, pretežno sudionici iz urbanih sredina i obitelji srednjeg do višeg socioekonomskog statusa, ograničava raznolikost perspektiva jer iskustva mladih iz ruralnih sredina ili obitelji nižeg socioekonomskog statusa nisu zastupljena. Mogućnost generalizacije nalaza ograničena je prirodom IPA pristupa, koji je usmjeren na razumijevanje dubine i značenja iskustva unutar konkretnog konteksta, a ne na procjenu učestalosti obrazaca u populaciji (Larkin & Thompson, 2011; Smith et al., 2021). Homogenost uzorka u pogledu obrazovnog statusa i socioekonomskog profila mogla je dodatno pridonijeti konvergenciji dominantnih obrazaca, osobito opreza prema zaduživanju i naglaska na financijskoj autonomiji; ipak, prisutnost analitički relevantnih divergencija unutar istog uzorka upućuje na to da homogenost nije potpuno zatvorila prostor za varijaciju. Trajanje intervjua, koje se kretalo između 25 i 40 minuta, kraće je od raspona koji se uobičajeno preporučuje u IPA istraživanjima i moglo je ograničiti dubinu refleksije u pojedinim slučajevima.

Unatoč navedenim ograničenjima, rad pridonosi razumijevanju načina na koji mladi u postsocijalističkom kontekstu povezuju obiteljska iskustva, procjenu dostupnih prilika i osobne strategije u oblikovanje subjektivnog osjećaja financijske sigurnosti. Buduća istraživanja trebala bi uključiti heterogenije uzorke mladih i različite obrazovne skupine te kombinirati kvalitativne i kvantitativne pristupe kako bi se dodatno ispitalo kako se subjektivne percepcije povezuju s

objektivnim pokazateljima rada, dohotka i stanovanja. Posebno bi vrijedna bila istraživanja koja uključuju i perspektivu poduzetničkih kapitalista, budući da taj međugeneracijski okvir može biti analitički primjenjiv i u drugim kontekstima financijskog odlučivanja (Yardley, 2000; Creswell & Poth, 2016).

6. ZAKLJUČAK

Rezultati ovog rada pokazuju da mladi u Hrvatskoj subjektivnu financijsku sigurnost najčešće procjenjuju u međugeneracijskom okviru, uspoređujući vlastite izglede s putanjama roditeljske generacije. Roditelji se u narativima pojavljuju kao mjerilo stabilnosti i predvidivosti, dok se vlastita generacija doživljava izloženijom neizvjesnosti, osobito u području zapošljavanja i stanovanja. Sigurnost nije shvaćena samo kao razina resursa, već i kao mogućnost planiranja i osjećaj da se stabilnost može postići u očekivanom životnom ritmu. Analiza u ovom radu pokazuje da se procjena suženih prilika često povezuje s opreznijim financijskim strategijama, izbjegavanjem dugoročnog zaduživanja, naglašavanjem rezerve i težnjom prema autonomiji. Emocionalna dimenzija, zabrinutost i osjećaj nepredvidivosti, javlja se kao sastavni dio te procjene i kao objašnjenje zašto se oprez doživljava kao razuman odgovor. Iako je oprez dominantan, dio sudionika sigurnost opisuje i kroz fleksibilnost i mogućnost izbora, što upućuje na postojanje različitih načina na koje mladi redefiniraju stabilnost u suvremenim uvjetima.

Ograničenja rada proizlaze iz prigodnog uzorka studenata ekonomije iz jedne institucije, zbog čega rezultate istraživanja ne treba tumačiti kao reprezentativne za sve mlade u Hrvatskoj. Ipak, rad daje koristan primjer kako se financijska sigurnost može analizirati kao iskustveni i relacijski konstrukt koji se oblikuje u dodiru obiteljskih narativa, procjene strukture prilika i očekivanja o budućnosti. U praktičnom smislu, rezultati istraživanja upućuju da se mjere usmjerene na financijsku dobrobit mladih ne mogu temeljiti samo na edukaciji, već trebaju uvažiti i međugeneracijski okvir te doživljaj dostupnosti prilika.

Doprinosi autora: Autorica potvrđuje isključivu odgovornost za koncepciju i osmišljavanje istraživanja, prikupljanje podataka, analizu i tumačenje rezultata te pripremu rukopisa.

Financiranje: Istraživanje prikazano u rukopisu nije dobilo sredstva iz vanjskih izvora financiranja.

Sukob interesa: Nema.

Priznanje korištenja umjetnom inteligencijom (AI) ili alatima koji se temelje na umjetnoj inteligenciji: Tijekom pripreme ovog rukopisa autorica je koristila alat InstaText za provjeru pravopisa i gramatike. Nakon korištenja alata autorica je pregledala sve prijedloge, po potrebi uredila sadržaj te preuzima punu odgovornost za konačni tekst i sadržaj objavljenog članka.

LITERATURA

Anđelinović, M., Pavković, A., & Šoštarić, A. (2023). Mirovinska pismenost studenata Sveučilišta u Zagrebu. *Ekonomska misao i praksa, 32*(2), 333–359. https://doi.org/10.17818/EMIP/2023/2.2

Arber, S., Fenn, K., & Meadows, R. (2014). Subjective financial well-being, income and health inequalities in mid and later life in Europe. *Social Science & Medicine, 100*, 12–20. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.10.016

Arnett, J. J. (2021). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties* (3rd ed.). Oxford University Press.

Atkinson, A., & Messy, F.-A. (2012). Measuring financial literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, (15). OECD Publishing.

Bejaković, P., & Mrnjavac, Ž. (2016). Nezaposlenost mladih i mjere za njezino ublažavanje u Hrvatskoj. *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, 7*(27), 32–38.

Blossfeld, H.-P., Buchholz, S., Bukodi, E., & Kurz, K. (Ur.). (2008). *Young workers, globalization and the labor market: Comparing early working life in eleven countries*. Edward Elgar.

Brüggen, E. C., Hogreve, J., Holmlund, M., Kabadayi, S., & Löfgren, M. (2017). Financial well-being: A conceptualization and research agenda. *Journal of Business Research, 79*, 228–237. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2017.03.013

Corlett, A. (2017). *As time goes by: Shifting incomes and inequality between and within generations*. Resolution Foundation.

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. SAGE.

Cupák, A., Fessler, P., Schneebaum, A., & Silgoner, M. (2018). Decomposing gender gaps in financial literacy: New international evidence. *Economics Letters, 168*, 102–106. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2018.04.004

De Bruijn, E., Antonides, G., & van Dijk, W. W. (2023). From security to freedom: The meaning of financial well-being changes with age. *Journal of Family and Economic Issues, 44*(4), 820–836.

Eurofound. (2014). *Social situation of young people in Europe*. Publications Office of the European Union.

Eurofound. (2017). *Living and working in Europe 2016*. Publications Office of the European Union.

Finlay, L. (2009). Debating phenomenological research methods. *Phenomenology & Practice, 3*(1), 6–25. https://doi.org/10.29173/pandpr19818

Garg, N., Priyadarshi, P., & Malik, A. (2024). Financial well-being: An integrated framework, operationalization, and future research agenda. *Journal of Consumer Behaviour, 23*(6), 3194–3212. https://doi.org/10.1002/cb.2372

Gudmunson, C. G., & Danes, S. M. (2011). Family financial socialization: Theory and critical review. *Journal of Family and Economic Issues, 32*(4), 644–667. https://doi.org/10.1007/s10834-011-9275-y

Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., & Potočnik, D. (2013). *Mladi u vremenu krize: Prvo istraživanje IDIZ-a o mladima*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Ilišin, V., & Spajić Vrkaš, V. (Ur.). (2017). *Generacija osujećenih: Mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Jorgensen, B. L., & Savla, J. (2010). Financial literacy of young adults: The importance of parental socialization. *Family Relations, 59*(4), 465–478. https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x

Kalleberg, A. L. (2018). *Precarious lives: Job insecurity and well-being in rich democracies*. John Wiley & Sons.

Kim, J., & Chatterjee, S. (2013). Childhood financial socialization and young adults' financial management. *Journal of Financial Counseling and Planning, 24*(1), 61–79.

Klapper, L., & Lusardi, A. (2020). Financial literacy and financial resilience: Evidence from around the world. *Financial Management, 49*(3), 589–614. https://doi.org/10.1111/fima.12283

Lanz, M., Sorgente, A., & Danes, S. M. (2020). Implicit family financial socialization and emerging adults' financial well-being: A multi-informant approach. *Emerging Adulthood, 8*(6), 443–452. https://doi.org/10.1177/2167696819876752

Larkin, M., & Thompson, A. R. (2011). Interpretative phenomenological analysis in mental health and psychotherapy research. U D. Harper i A. R. Thompson (Ur.), *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: A guide for students and practitioners* (str. 101–116). Wiley-Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781119973249.ch8

LeBaron, A. B., & Kelley, H. H. (2021). Financial socialization: A decade in review. *Journal of Family and Economic Issues, 42*(1), 195–206. https://doi.org/10.1007/s10834-020-09736-2

Lusardi, A., Hasler, A., & Yakoboski, P. J. (2021). Building up financial literacy and financial resilience. *Mind & Society, 20*(2), 181–187. https://doi.org/10.1007/s11299-020-00246-0

Netemeyer, R. G., Warmath, D., Fernandes, D., & Lynch, J. G., Jr. (2018). How am I doing? Perceived financial well-being, its potential antecedents, and its relation to overall well-being. *Journal of Consumer Research, 45*(1), 68–89. https://doi.org/10.1093/jcr/ucx109

Neugarten, B. L. (1979). Time, age and the life cycle. *American Journal of Psychiatry, 136*(8), 887–894. https://doi.org/10.1176/ajp.136.7.887

Neugarten, B. L., Moore, J. W., & Lowe, J. C. (1965). Age norms, age constraints, and adult socialization. *American Journal of Sociology, 70*(6), 710–717. https://doi.org/10.1086/223965

Pak, T. Y., Fan, L., & Chatterjee, S. (2024). Financial socialization and financial well-being in early adulthood: The mediating role of financial capability. *Family Relations, 73*(3), 1664–1685. https://doi.org/10.1111/fare.12959

Pandža Bajs, I., & Tomas, M. (2023). Uloga demografskih i socioekonomskih obilježja zaposlenika generacije Y u percepciji učinkovitosti čimbenika osobnog marketinga, zadovoljstva karijerom i zapošljivosti. *Ekonomska misao i praksa, 32*(2), 409–431. https://doi.org/10.17818/EMIP/2023/2.6

Pietkiewicz, I., & Smith, J. A. (2014). A practical guide to using interpretative phenomenological analysis in qualitative research psychology. *Psychological Journal, 20*(1), 7–14. https://doi.org/10.14691/CPPJ.20.1.7

Serido, J., & Deenanath, V. (2016). Financial parenting: Promoting financial self-reliance of young consumers. U J. J. Xiao (Ur.), *Handbook of consumer finance research* (str. 291–300). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28887-1_24

Serido, J., Shim, S., & Tang, C. (2013). A developmental model of financial capability: A framework for promoting a successful transition to adulthood. *International Journal of Behavioral Development, 37*(4), 287–297. https://doi.org/10.1177/0165025413479476

Serido, J., Sorgente, A., Lanz, M., & Shim, S. (2023). Becoming self-sufficient: A longitudinal person-centered analysis of financial identity and adult status during emerging adulthood. *Applied Developmental Science, 27*(2), 99–114. https://doi.org/10.1080/10888691.2022.2035224

Shim, S., Barber, B. L., Card, N. A., Xiao, J. J., & Serido, J. (2010). Financial socialization of first-year college students: The roles of parents, work, and education. *Journal of Youth and Adolescence, 39*(12), 1457–1470. https://doi.org/10.1007/s10964-009-9432-x

Shim, S., Xiao, J. J., Barber, B. L., & Lyons, A. C. (2009). Pathways to life success: A conceptual model of financial well-being for young adults. *Journal of Applied Developmental Psychology, 30*(6), 708–723. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2009.02.003

Smith, J. A. (1996). Beyond the divide between cognition and discourse: Using interpretative phenomenological analysis in health psychology. *Psychology & Health, 11*(2), 261–271. https://doi.org/10.1080/08870449608400256

Smith, J. A. (2011). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. *Health Psychology Review, 5*(1), 9–27.

Smith, J. A., Larkin, M., & Flowers, P. (2021). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. SAGE.

Sundarasen, S., Rajagopalan, U., & Ibrahim, I. (2025). Money matters: A contemporary review of young adults' financial behavior. *Societies, 15*(11), 304. https://doi.org/10.3390/soc15110304

Škreblin Kirbiš, I., Vehovec, M., & Galić, Z. (2017). Odnos između financijskoga zadovoljstva i financijske pismenosti: Istraživanje rodnih razlika. *Društvena istraživanja, 26*(2), 165–185. https://doi.org/10.5559/di.26.2.02

Tomić-Koludrović, I., & Leburić, A. (2001). *Skeptična generacija: Životni stilovi mladih u Hrvatskoj*. AGM.

Tomić-Koludrović, I., & Petrić, M. (2007). Hrvatsko društvo – prije i tijekom tranzicije. *Društvena istraživanja, 16*(4–5), 867–889.

Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003228073

Van Manen, M. (2023). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*. Routledge.

Vehovec, M., Rajh, E., & Škreblin Kirbiš, I. (2015). Financijska pismenost građana u Hrvatskoj. *Privredna kretanja i ekonomska politika, 24*(1), 53–76.

Walker, C., & Stephenson, S. (2013). Youth and social change in Eastern Europe and the former Soviet Union. U C. Walker i S. Stephenson (Ur.), *Youth and social change in Eastern Europe and the former Soviet Union* (str. 1–13). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203718445

Webley, P., & Nyhus, E. K. (2013). Economic socialization, saving and assets in European young adults. *Economics of Education Review, 33*, 19–30. https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2012.09.001

Xiao, J. J., & Porto, N. (2017). Financial education and financial satisfaction: Financial literacy, behavior, and capability as mediators. *International Journal of Bank Marketing, 35*(5), 805–817. https://doi.org/10.1108/IJBM-01-2016-0009

Yardley, L. (2000). Dilemmas in qualitative health research. *Psychology & Health, 15*(2), 215–228. https://doi.org/10.1080/08870440008400302

Zupančič, M., Poredoš, M., & Lep, Ž. (2023). Intergenerational model of financial satisfaction and parent-child financial relationship. *Journal of Social and Personal Relationships, 40*(8), 2568–2591. https://doi.org/10.1177/02654075231153352

Dina Dogan, PhD

Senior Lecturer
Zagreb School of Economics and Management, Croatia
Department of Finance and Accounting
E-mail: dina.dogan@zsem.hr
Orcid: https://orcid.org/0000-0003-3890-0269

HOW YOUNG PEOPLE IN CROATIA CONSTRUCT FINANCIAL SECURITY: AN INTERGENERATIONAL PERSPECTIVE

Abstract

Subjective financial security among young people is increasingly recognised as an experiential and relational construct shaped within an intergenerational framework, yet research in post-socialist contexts remains limited. This paper examines how young people in Croatia construct subjective financial security by comparing their financial prospects with their parents' experiences. A qualitative study involving 25 economics and management students employed interpretative phenomenological analysis of semi-structured interviews. The findings indicate that the parental generation functions as a normative and temporal benchmark: young people assess their financial position both anticipatorily and through temporal comparison, measuring their progress towards key life milestones against that of their parents. Perceived constraints on economic opportunities, particularly in employment and housing, encourage cautious financial strategies and contribute to an emotional dimension of insecurity integral to subjective financial security. The study identifies intergenerational comparative temporality as a mechanism that complements existing anticipatory and developmental conceptualisations of financial well-being.

Keywords: subjective financial security, financial socialization, intergenerational economic differences, interpretative phenomenological analysis

JEL classification: D14, D91, I31, Z13, C83